

MICHAEL SCHUR

Hogyan legyünk tökéletesek?

Helyes válasz minden erkölcsi kérdésre

Todd May professzor filozófiai fejtegetéseivel

Fordította Nyuli Kinga

scolar

A mű eredeti címe: *How to be Perfect:
The Correct Answer to Every Moral Question*

Copyright © 2022 by Michael Schur
First published by Simon & Schuster, 2022, New York

Fordította: Nyuli Kinga
Hungarian translation © Nyuli Kinga, 2023
Hungarian edition © Scolar Kiadó, 2023

Minden jog fenntartva.
A mű egyetlen részlete sem használható fel,
nem tárolható és nem sokszorosítható
a kiadó előzetes írásbeli engedélye nélkül.

Köszönjük, hogy a Scolar Kiadó könyvét választotta.
Iratkozzon fel hírlevelünkre a www.scolar.hu honlapon,
vagy keressen minket a facebook.com/scolarklub oldalon.

Scolar Kiadó, 2023
1016 Budapest, Piroska utca 13.
Tel.: (06 1) 466 7648
scolar@scolar.hu; www.scolar.hu

Felelős kiadó: Érsek Nándor
Felelős szerkesztő: Kozma András
Borító: Kósa Csilla
Tördelés: Hársfai László

ISBN 978-963-509-664-0

Nyomta és kötötte: Gelbert Eco Print Kft.
Felelős vezető: Gellér Róbert ügyvezető

„Ami itt történik, mindannyiunkra tartozik.”

– ALBERT CAMUS: *A pestis*

[Vargyas Zoltán fordítása]

„Tedd a lehető legjobban a dolgod,
amíg nem tudod, hogyan tehetnéd jobban.
Aztán ha tudod, hogyan tehetnéd jobban,
tedd is jobban.”

– MAYA ANGELOU

TARTALOM

Bevezetés 13

Néhány kérdés, ami az olvasóban felmerülhet,
mielőtt nekilátna a könyvnek 21

ELSŐ RÉSZ

melyben megismerkedünk a nyugati erkölcsfilozófia az elmúlt
2400 évben megjelent különböző elképzeléseivel azzal
kapcsolatban, hogyan legyünk jó emberek, és emellett még
csonó érdekes dologról is szó lesz nagyjából nyolcvan oldalban

ELSŐ FEJEZET

Behúzzak-e a barátomnak egy jó nagyot minden ok nélkül? 29

MÁSODIK FEJEZET

Hagyjam, hogy az általam vezetett elszabadult villamos halálra
gázoljon öt embert, vagy húzzam meg a kart, amivel egy másik
embert biztosan megölök? 57

HARMADIK FEJEZET

Hazudnom kellene és el kellene hitetnem a barátommal,
hogy tetszik nekem a ronda inge? 81

NEGYEDIK FEJEZET

Vissza kell tolnom a bevásárlókocsit a bejáratnál található
kocsigyűjtő cucchoz? De most tényleg, a világ végén van... 103

MÁSODIK RÉSZ

melyben az eddig tanultakkal felvértezve még összetettebb
kérdéseket teszünk fel, amikre az eddig tanultak alapján

megpróbálunk választ találni, és közben egy csomó további menőséggel is megismerkedünk

ÖTÖDIK FEJEZET

Be kell-e rohannunk egy lángokban álló épületbe,
és ki kell-e mentenünk mindenkit, aki bennragadt? 125

HATODIK FEJEZET

Valamilyen önzetlen dolgot tettem. De ez nekem miért jó? 141

HETEDIK FEJEZET

Igen, belementem a kocsidba. De téged érdekel egy
kicsit is a Katrina hurrikán áldozatainak sorsa? 159

NYOLCADIK FEJEZET

Véghez vittünk pár jó cselekedetet, rengeteget adakoztunk,
és általában véve is kedves és erkölcsös emberek vagyunk.
Ez esetben elvehetünk három sajtot is egy helyett a sajtóstól
tálcáról a szupermarketben, még akkor is, ha a kiírás szerint
vásárlónként csupán egy járna? 175

HARMADIK RÉSZ

**melyben még tovább bonyolódik a helyzet, de mi mégis
kitartunk és végigmegyünk a kitűzött úton, hogy tökéletesen
erényesekké váljunk, virágozzunk, deontológiai szempontból
szintiszta boldogságot teremtő szuperlények legyünk, emellett
lesz egy olyan fejezet is, amiben csúnya szavak hangoznak el,
de abszolút érthető lesz, miért**

KILENCEDIK FEJEZET

Vettél egy új iPhone-t? Hát, ez szuper. És tudod,
hogy Délkelet-Ázsiában több millió ember éhezik? 201

TIZEDIK FEJEZET

Ez a szendvics morális szempontból problémás.
De közben meg irtó finom. Akkor megehetem? 223

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Nagyon nehéz etikai döntéseket hozni. Nem lehet
ezt valahogy megúszni? 251

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Huszonhét cent borraivalót adtam a kávézóban a kiszolgálónak,
és most mindenki ki van rám akadva a Twitteren, csak azért,
mert milliárdos vagyok! Most meg már azt a garnélás szusit
sem tudom élvezni, amit a szakácsom készített nekem
a léghajóútra, pedig most megyek nyaralni a Holland-
Antillákra! Most ez hol igazságos? 267

TIZENHARMADIK FEJEZET

Elbaltáztam a dolgot. Most bocsánatot kell kérnem? 291

LEZÁRÁS

Na, gyerekek, mi mindent tanultunk? 303

Köszönetnyilvánítás 313

Jegyzetek 319

Név- és tárgymutató 330

Hagyjam, hogy az általam vezetett elszabadult villamos halálra gázoljon öt embert, vagy húzzam meg a kart, amivel egy másik embert biztosan megölök?

Furcsa kérdésfelvetés, ugye? Eddig nem igazán mozdultunk ki a YouTube-hozzászólások és a *Nyomorultak* szintjéről, most meg egy rémisztő pszichodrázában találjuk magunkat egy száguldó jármű fedélzetén. Nagy eséllyel még sosem voltunk ilyen helyzetben, és remélhetőleg nem is kell ilyesmivel szembenéznünk életünk folyamán. Azonban jó, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a modern, etikus döntéshozatalhoz bizony el kell gondolkoznunk azon, hogy melyik opciót választanánk egy ilyen szituációban, és ami még ennél is fontosabb, miért döntenénk úgy, ahogy.

Egy villamost vezetsz, azonban a jármű fékje elromlik. A sínen előtted öt munkás tevékenykedik, akiket azonnal elsodorna a villamos, azonban van egy kar, amit meghúzva a villamos egy másik sín páron folytatná útját, ahol csupán egyetlen munkás dolgozik. Adja magát a kérdés: Jobb, ha nem teszel semmit, és hagyod, hogy meghaljon öt ember vagy meg kell húznod a kart, amivel csupán egy embert küldesz a másvilágra?

Ez a gondolkísérlet – illetve más, hasonló változatai, amelyekről hamarosan szó lesz – „villamosdilemma” néven került be a történelembe. A kérdést eredetileg egy brit hölgy, egy bizonyos

Philippa Foot vetette fel 1967-ben.¹ A villamosdilemma a modern filozófia egyik leghíresebb gondolat kísérletének tekinthető. Mára olyan közismert, és olyan sokat értekeztek róla, hogy egyes filozófusoknak már herótyja van tőle; csak forgatják a szemüket, és idegesen fújtanak, ha feljön egy beszélgetésben, ugyanis az elmúlt ötven évben szinte állandóan terítéken volt. Ez a dilemma a *Stairway to Heaven* vagy *A keresztapa*-trilógia filozófiai megfelelőjének is tekinthető, egy valódi klasszikus, ami mára kissé elcsépeltté vált. De jobb, ha a filozófusok abbahagyják a durcázást. Mindenképpen beszélnünk kell erről a dilemmáról, ugyanis az általa felvetett kérdések segítségével rávilágíthatunk, miért is olyan nehéz néha meghozni a jó döntést.

Az eredeti jelenetet végiggondolva a legtöbb ember egyetért abban, hogy a vezetőnek meg kell húznia a kart. Szinte azonnal rávágjuk a kérdésre ezt a választ, mivel egyszerűen ez tűnik a jó döntésnek. A veszélyben levő emberekről nem tudunk semmit – útkarbantartó munkások, akik érthetetlen módon egyáltalán nem aggódnak amiatt, hogy egy száguldó villamos esetleg kilapíthatja őket –, tehát az a jó választás, ha minél többüket megmentjük, nem? Egy egyszerű cselekedettel négy ártatlan életet menthetünk meg. Mielőbb húzd meg azt a kart, bébi, és máris hőssé válsz!

Azonban a dilemmát illetően a felszín alatt komoly csapdák lapulnak, melyek azonnal láthatóvá válnak, ha az eredeti felállást akár egy hajszálnyit is megváltoztatjuk. Például mi van akkor, ha *nem mi vezetjük* a villamost, hanem ártatlan szemlélőként vagyunk tanúi az eseményeknek, azonban pont ott állunk, ahol (ebben a verzióban) a váltókar is található? Ez esetben nyilván nem vagyunk ugyanannyira felelősek a döntésért, mint ha a villamostársaság al-

---

¹ A kérdésfelvetésre egyébként csak később aggatta rá a „villamosdilemma” elnevezést – a Foot cikkét elemző – Judith Jarvis Thomson, akivel hamarosan még találkozni fogunk, ugyanis ő vetette fel a dilemma egyik legörjítőbb változatát, amivel mi is megismerkedünk majd. A villamosdilemma történetében minden dicsőséget Foot arat le, pedig Thomson is megérdemelne a figyelmet.

kalmazásában állnánk. Ettől még meghúznánk a kart? És mi van, ha a potenciális áldozatok nem idegenek? Mi van, ha a vezető az ablakon kinézve azt látja, hogy a másik sínpáron álló ember a legjobb barátja, Susan? És a vezető semmiképpen sem szeretné kilapítani Susant, aki jó fej és figyelmes, és amikor egyszer nem tudott elmenni egy Beyoncé-koncertre, a villamosvezetőnek adta a jegyét, így végül a vezető úgy dönt, nem húzza meg a kart. Vajon erkölcsi szempontból elfogadható, hogy öt embernek meg kell halnia, hogy megmentünk egy barátunk életét? És mi van akkor, ha a sínen álldogáló Susan nem a barátunk, hanem épp ellenkezőleg, egyik legádázabb ellenségünk? Atyáskodó hangnemben beszél velünk, gonosz, és amikor nem tudott elmenni egy Beyoncé-koncertre, akkor sem volt hajlandó nekünk adni a jegyét, ami miatt épp tegnap állapítottuk meg a tesónkkal folytatott eszmecsere során, hogy nem lenne gond, ha Susant kilapítaná egy elszabadult villamos. Ha ez esetben meghúzzuk a kart, azt valóban azért tettük, hogy megmentünk öt életet... vagy mert az az irritáló, Beyoncé-koncertjegy-irigy Susan már réges-rég rászolgált?

És akkor lássunk egy olyan változatot, ami igazán az ember eleveibe vág: mi van akkor, ha épp a sínpárok feletti hídon állunk, ahonnan látjuk, hogy a villamos nem fog tudni megállni, azonban ott van mellettünk Don, egy bikanyakú súlyemelő², aki épp kihajol a korlát felett. Mi – a fizikai kalkulációk mesterei – gyorsan kiszámítjuk, hogy Don elég masszív ahhoz, hogy ha a villamos nekiütökzne, akkor lelassítaná annyira, hogy megálljon még azelőtt, hogy bárki mást elütne. Vagyis nekünk annyi a dolgunk, hogy Dont egy icipicit megbillentsük, így ráesik a sínre, a villamos kilapítja, viszont mindenki más megmenekül. Vajon lelőknénk Dont? A legtöbb ember ilyenkor elég határozottan állást foglal, és azt mondja, nem

---

2 A dilemma e változata Judith Thomson 1985-ös nagy hatású cikkében került felvázolásra, bár abban még egy túlsúlyos férfi szerepelt. Nekem a „bikanyakú súlyemelő” valahogy kevésbé hangzik gonoszul.

taszítaná a biztos halálba szegény Dont. Ekkor a gondolatkísérletet irányító személy általában rávilágít – nagyon helyesen – arra, hogy a két cselekedet és ezek eredménye tulajdonképpen azonos. Az egyik esetben meghúzzunk egy kart, míg a másik esetben meglökjük Dont, de végső soron így is, úgy is egy embert meg kell ölnünk azért, hogy öt ártatlant megmentünk. De Don lelökése *valahogy mégis más*, nem? De mi a különbség a vezetőfülkében levő kar meghúzása és *egy ember tudatos lelökése* között?

De még távolról sincs vége a villamosdilemmával kapcsolatos kérdéseknek. Mi van, ha egy kórházban dolgozunk orvosként, és egyszerre öt olyan beteg érkezik, akiknek azonnal szervátültetésre van szükségük, különben meghalnak. Az egyiknek egy szív kell, a másiknak egy máj, a harmadiknak egy tüdő, a negyediknek egy gyomor, az ötödiknek meg... mondjuk, egy lép. Mi hullá fáradt orvosként épp az italautomatánál várjuk, hogy kipottyanjon a kólánk, amikor felfigyelünk egy karbantartóra, aki vidáman mossa a padlót. És közben egy kis dalocskát dúdol magában arról, hogy mennyire egészséges és hogy mennyire szuperül is működik minden szerve. Erről bevillan a fejünkbe egy zseniális ötlet: Kinyiffantjuk a takarítót, kipakoljuk a szerveit, majd ezeket beültetjük az öt betegbe.

Ez brutálisnak hangzik, de a cselekedetet és annak eredményét tekintve igencsak hasonló a helyzet az eredeti gondolatkísérlethez. Döntésünk nyomán egy ember meghal, öten pedig életben maradnak. A kórházi jelenettel azonban szinte senki sem értene egyet. Úgy érezzük, hogy egy váltókar meghúzása össze sem mérhető azzal, hogy az ember odaoson a boldogan dudorászó takarító mögé, megfojtja egy zongorahúrral, majd kitepi a lépét. Épp ettől izgalmas a villamosdilemma: egy egyszerű kérdésre („Elfogadható ez a döntés?”) egészen más választ adunk mindegyik változat esetén, annak ellenére, hogy az alapvető cselekedet (egy ember megölése) és a végeredmény (öt ember megmenekül) tulajdonképpen mindig ugyanaz.

De... akkor most mi van?